

BÜNTETŐJOGI BEAVATKOZÁS A KISKORÚVAL VALÓ KAPCSOLATTARTÁS AKADÁLYOZÁSA ESETÉN

CSAPUCHA Bernadett
PhD-hallgató (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

A hatályos Btk. kodifikálásakor a jogalkotó felismerte a család, s azon belül is a kiskorú személyek oltalmának minél teljesebb körben való kiépítése szükségességét, melyet mi sem mutathatna jobban, mint hogy – szakítva a korábbi szabályozási konstrukciókkal – önálló fejezetben (XX. fejezet) taglalja a gyermekek érdekét sértő és a család elleni deliktumokat.

A Büntető Törvénykönyv ezen fejezete a gyermekek érdekét sértő bűncselekményeket sorolja fel, s szabályozza első ízben, melynek háttérében az áll, hogy a törvény alapvetően az elkövetési magatartások súlyosságát veszi alapul a fejezetben lévő bűncselekmények sorrendiségének kialakítása során. Mindebből következik, hogy a hatályos büntető anyagi jogi szabályanyag a gyermekek oltalmának kiváltképp nagy jelentőséget tulajdonít.¹

A következőkben a gyermekek érdekét sértő bűncselekmények közül a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását büntető törvényi tényállásról lesz szó. A szóban forgó deliktumot mind elméleti, mind pedig gyakorlati aspektusból megközelítem, bár leginkább az utóbbira, vagyis a gyakorlatra helyezem a hangsúlyt. Relevánsabbnak vélem ugyanis, hogy az empirikus kutatás eredményeiről beszéljek, tekintettel arra, hogy lehetőségem adódott országos teljes mintán aktakutatást végezni a témában. Ebből adódóan ennek eredményeit, és az azokból levonható főbb konzekvenciákat is ismertetni kívánom, kiemelt figyelmet szentelve a büntetés kiszabási gyakorlatnak.

Céljaim között szerepel, hogy rávilágítsak arra, hogy mikor kell a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása esetén a büntetőjog eszközszerével fellépni. Ennek tisztázása – meglátásom szerint azért bír determináló jelentőséggel, mert – ahogy

¹ MÁRKI Zoltán: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: KÓNYA István (szerk.): *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest, HVG-Orac, 2018. 763.

majd látható lesz – alapvetően egy nagyon komplex törvényi tényállásról van szó, hiszen több feltétel együttes teljesülése esetén lehet csak helye a büntetőjogi beavatkozásnak.

2. Néhány gondolat a kiskorú gyerekekről, mint védendő értékről

A kiskorúval való kapcsolattartást akadályozó büntető-jogellenes magatartás vonatkozásában az egyik legsérülékenyebb társadalmi csoport, vagyis a gyermek áll a fókuszban, így már nem csupán a szóban forgó büntető anyagi jogi tényállás szabályozási koncepciója, s alkalmazhatósága a megválaszolandó kérdés, hanem az is, hogy miként lehet védeni a kiskorú és egyben kiszolgáltatott helyzetben lévő személyt a jog erejével? Meglátásom szerint indokoltá válik, hogy ennek keretén belül – figyelemmel a védendő jogtárgyra – egy-egy olyan relevánsabb, büntetőjogon túli jogforrási rendelkezést is felelevenítsünk, melyek végső soron a gyermekek oltalmát szolgálják, kiváltképp a kapcsolattartási jog kontextusában.

Az Alaptörvény L. cikkének (1) bekezdése értelmében Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának lételemét. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. A XV. cikk (5) bekezdése alapján hazánk külön intézkedéssel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket, a fogyatékkal élőket.²

A hatályos Ptk. Negyedik Könyve – többek között – rendelkezik a kapcsolattartás anyagi jogi normáiról,³ melynek értelmében a gyermeknek joga van ahhoz, hogy különélő szülőjével személyesen és közvetlenül kapcsolatban tartson. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles ezen kapcsolattartás zavartalanítását biztosítani.⁴ A gyermekétől különélő szülő – amennyiben a bíróság vagy a gyámhatóság másként nem rendelkezik – jogosult, s egyben köteles is gyermekével kapcsolatot tartani.⁵ A szülőnek akkor is joga van gyermekével kapcsolatot létesíteni, ha szülői felügyeleti joga egyéként szünetel, kivéve azon távoltartó határozat hatálya alatt, amelyet a gyermeke vagy a gyermekekkel közös háztartásban élő hozzátartozója sérelmére elkövetett cselekmény végett rendeltek el.⁶ A gyermek érdekét szem előtt tartva azt a szülőt is fel lehet jogosítani – a Ptk. 4:178. §-ának (4) bekezdése alapján – a kapcsolattartásra:⁷

- akinek szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette;
- aki hozzájárult a gyermekének a másik szülő házastársa általi örökbefogadásához;
- akinek szülői felügyeleti joga a gyermek ismeretlen személy által történő örökbefogadásához adott hozzájárulásával vagy azért szűnt meg, mert a szülő a gyer-

² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

³ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban: Ptk.) 4:178–4:185. §.

⁴ Ptk. 4:178. § (1) bek.

⁵ Ptk. 4:178. § (2) bek.

⁶ Ptk. 4:178. § (3) bek.

⁷ Ptk. 4:178. § (4) bek.

meket – annak érdekében, hogy más nevelje fel, személyazonosságának feltárása nélkül – egészségügyi intézményben, arra kijelölt helyen hagyta, a gyermekért hat héten belül nem jelentkezett, és a gyermek örökbefogadására nem került sor.

A kapcsolattartásra egyébként a nagyszülő, a testvér és – ha a szülő és a nagyszülő nem él vagy a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy a kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja – a gyermek szülőjének testvére és szülőjének házastársa is jogosult.⁸ A kapcsolattartásra feljogosítható a volt mostoha-szülő, a nevelőszülő, a gyám és az is, akinek a gyermekre vonatkozó apasági vélemét a bíróság megdöntötte, figyelemmel arra az esetre, ha a gyermek hosszabb időn keresztül ezen személyek háztartásában nevelkedett.⁹

A 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (továbbiakban: Gyvt.) is rendkívül fontos jogszabálynak számít, mely teljesen új alapokra helyezi a gyermekvédelem kérdéskörét, hiszen ennek köszönhetően Magyarország megindulhatott azon az úton, amely – a későbbiekben még említett – ENSZ Gyermekjogi Egyezményben foglalt gyermeki jogok védelmét és érvényesítését szolgálja.

A szóban forgó jogszabály fő célja, hogy

„megállapítsa azokat az alapvető szabályokat, amelyek szerint az állam, a helyi önkormányzatok és a gyermekek védelmét ellátó természetes és jogi személyek, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek meghatározott ellátásokkal és intézkedésekkel segítséget nyújtsanak a gyermekek törvényben foglalt jogainak és érdekeinek érvényesítéséhez, a szülői kötelesek teljesítéséhez, illetve gondoskodjanak a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről.”¹⁰

Hazánkban a gyermekvédelmi beavatkozásra okot adó tényezőket összefoglaló jelleggel, a gyermek veszélyeztetettségével szokásos körülírni. Ezalatt olyan magatartás, mulasztás vagy állapot értendő, mely a kiskorú személy testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását büntető törvényi tényállásnál – ahogy az majd látható lesz – a kiskorú erkölcsi fejlődésének veszélyeztetése képi egyrészről a büntetőjog által védendő értéket.¹¹

A Gyvt. a gyermek veszélyeztetésének megszüntetését célzó intézkedésként – mintegy végső eszközként deklarálja a családból való kiemelését. Amennyiben ugyanis a körülmények lehetővé teszik, akkor meg kell kísérelni a gyermeket a családjában tar-

⁸ Ptk. 4:179. § (1) bek.

⁹ Ptk. 4:179. § (3) bek.

¹⁰ Gyvt. 1. §.

¹¹ SOMFAI Balázs – MISZLAI Péter: Az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermek kapcsolattartása. *Család, Gyermek, Ifjúság*, 2008/6. 36.

tani, s lehetőség szerint a gyermekjóléti szolgálat családgondozásával vagy a kiskorú védelembe vételével kell előmozdítani a veszélyeztető körülmények megszüntetését.¹²

A Gyvt. a gyermeki jogok felsorolásakor a következőket rögzíti: az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez mértén személyes kapcsolatait ápolhassa.¹³ Ha a gyermek kapcsolattartási jogának gyakorlása a gyermek személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolná, akkor a szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult közeli hozzátartozó kapcsolattartási joga a Gyvt-ben foglaltak szerint korlátozható, megvonható vagy szüneteltethető.¹⁴ A családból való kiemelésnek bár egyik feltételét képezheti, hogy a gyermek súlyos veszélyeztetettség alatt álljon, aminek okozója sokszor a gondozó személy, ennek ellenére sokszor a kiemelés háttérben álló tényező nem teszi indokolttá, hogy a gyermek el legyen tiltva a szüleivel való kapcsolattartástól.¹⁵

A Gyvt. – a kapcsolattartást illetően – alapvetően az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett¹⁶ gyermekek, illetve szüleik közötti kapcsolattartásról rendelkezik. Mindemellett pedig külön említést tesz a bentlakásos gyermekintézmény, a befogadó szülőnél biztosított személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátás és gyermekvédelmi szakellátás keretén belüli – a gyermek és szülője vagy más kapcsolattartásra jogosult hozzátartozója közötti – lehetséges kapcsolattartási formákról is.¹⁷

A 149/1997. évi (IX.10.) Kormányrendelet (továbbiakban: Gyer.) a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról „kapcsolattartási ügyek” elnevezés alatt szintén foglalkozik adott kérdéskörrel a gyermekek mindenekfelett álló érdekeit szem előtt tartva. Ennek kertén belül deklarálásra kerül – többek között – a kapcsolattartás célja, a kapcsolattartási jog korlátozása, szüneteltetése, megvonása. Ez alapján a kapcsolattartás célja, hogy a gyermek és az egyébként kapcsolattartásra jogosult személyek¹⁸ közötti családi kapcsolat fennmaradjon, továbbá, hogy a kapcsolattartásra jogosult szülő a gyermek nevelését, fejlődését egyrészt folyamatosan figyelemmel tudja kísérni, másrészt pedig azt tőle telhetően segíteni tudja.¹⁹

A Gyer. irányadó rendelkezései értelmében a gyámhivatal a már megállapított kapcsolattartási jogot a gyermek érdekében – hivatalból vagy kérelemre – korlátozza, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő szülő sérelmére visszaél.

¹² Gyvt. „68. § (1) Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevitelével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a gyámhatóság a gyermeket védelembe veszi.”

¹³ Gyvt. 9. § (1) bek. i. pont.

¹⁴ Gyvt. 9. § (2) bek.

¹⁵ SOMFAI–MISZLAI i. m. 37.

¹⁶ Gvt. 77–81/A. §.

¹⁷ Gyvt. 34. §.

¹⁸ Gyer. „28. § (1) A gyermekkel való kapcsolattartásra mind a szülő, mind a nagyszülő, mind a testvér, továbbá – ha a szülő és a nagyszülő nem él, illetőleg a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja – a gyermek szülőjének testvére, valamint szülőjének házastársa is jogosult.”

¹⁹ Gyer. 27. § (1) bek.

Visszaélésnek, felróható magatartásnak tekintendő az is, ha a jogosult nem a bírósági vagy gyámhivatali döntésben foglaltaknak megfelelően él kapcsolattartási jogával, vagy ha ezen kötelezettségének önhibájából hat hónapig nem tesz eleget. A kapcsolattartás korlátozása során a gyámhatóság alapvetően a kapcsolattartás gyakoriságának, időtartamának, s formájának megváltoztatásáról rendelkezhet, továbbá felügyelt kapcsolattartást is alkalmazhat. A gyámhivatal – kérelemre vagy hivatalból – meghatározott időre elrendeli a kapcsolattartási jognak a szünetelését is, mégpedig akkor, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy az azt nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél. Ennek időtartama maximum hat hónap lehet, míg különösen súlyos visszaélés esetén maximum egy év. A gyámhivatal továbbá a kapcsolattartási jogot – kérelemre vagy hivatalból – megvonja, ha a jogosított ezen jogával a gyermek vagy az azt nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél, és e felróható magatartásával a gyermek nevelését, fejlődését súlyosan veszélyezteti.²⁰ A Gyer. kitér kifejezetten arra az esetre is, amikor a gyermek ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban kerül elhelyezésre, mely elhelyezéssel összefüggésben a gyámhivatal nem döntött – figyelemmel arra, hogy nem állt rendelkezésre elegendő adat – a kapcsolattartás rendezéséről. Ebben az esetben az ideiglenes hatályú elhelyezéstől számított tizenöt napon belül hivatalból kell dönteni a gyámhivatalnak a gyermek szüleivel való kapcsolattartásáról.²¹ A Gyer. kitér arra is, amikor a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére a szülő súlyosan bántalmazó magatartása miatt került sor. Ilyenkor a gyermek érdekében a gyámhatóság az ideiglenes hatályú intézkedés felülvizsgálatáról, illetőleg a nevelésbe vételről szóló döntés véglegessé válásáig szünetelteti a kapcsolattartást.²²

Végül, de nem utolsósorban az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéről sem szabad megfeledkezni, mely jól mutatja, hogy a gyermekek védelmének előmozdítása világviszonylatban is kulcskérdés, melynek megteremtéséhez egyes olyan alapvető normákat is le kell fektetni, amelyeket a részes államoknak minden körülmény között figyelembe kell venniük. A Gyermekjogi Egyezmény 3. cikkének 1. pontja leszögezi, hogy a törvényhozóknak és a jogalkalmazóknak a gyermeket érintő döntésekben a gyermekek mindennek felett álló érdeke mentén kell eljárniuk.²³

A kiskorú családból történő kiemelésének kivételes alkalmazhatóságát hangsúlyozza a Gyermekjogi Egyezmény is, hiszen 9. cikkének 1. pontja akként rendelkezik, hogy a részes államoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a gyermeket szüleitől, akarata ellenére ne válasszák el, kivéve, ha az eljáró hatóságok – a bírói felülvizsgálat adta lehetőségek fenntartásával – az eljárásuk lefolytatása során, a törvények betartása mellett úgy döntenek, hogy az elválasztás a gyermek mindenkifelett álló érdekét szolgálja. Ilyen tartalmú döntés meghozatala akkor látszik indokoltnak, ha a pl. a szülők durván kezelik vagy teljesen elhanyagolják gyermeküket. A kiskorú családból való kiemelés-

²⁰ Gyer. 31. § (1)–(5) bek.

²¹ Gyer. 30/G. § (1) bek.; beiktatta: 360/2010. (XII.30.) Kormányrendelet.

²² Gyer. 30/G. (3) bek.; beiktatta: 457/2017 (XII.28.) Kormányrendelet.

²³ Convention on the Rights of the Child (ENSZ Gyermekjogi Egyezmény). Ld. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> [A továbbiakban: *Egyezmény*]

sének ex lege nem következménye, hogy a gyermekeket meg kellene védeni családi kapcsolatainak fenntartásától is.²⁴

A Gyermekjogi Egyezmény 9. cikkének (3) bekezdése továbbá deklarálja, hogy az Egyezményben részes államoknak tiszteletben kell tartaniuk a gyermeknek a különélő szülőjével való személyes és közvetlen kapcsolattartáshoz való jogát, kivéve, ha ez ellentétben állna a gyermek mindenek felett álló érdekével.

A Gyermekjogi Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése pedig rögzíti, hogy az Egyezményben részes államok minden erejükkel azon lesznek, hogy biztosítsák annak az elvnek az elismerését, mely a szülők közös felelősségét hangsúlyozza a kiskorú gyermek nevelését és fejlődésének biztosítását illetően.

3. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását büntető törvényi tényállás dogmatikai elemzése

Mielőtt rátérnék a tanulmány tárgyát képező bűncselekmény hatályos törvényszöveg szerinti tényállásának elméleti oldalról történő megközelítésére, indokoltnak vélem, hogy néhány gondolat erejéig szóljak a múltbéli szabályozásról is. Mindez azért bír relevanciával, mert így a maga teljes egészében nyomon követhető az a jogfejlődési folyamat, melynek eredményeként létrejött az új Btk.-ban fellelhető szabályanyag. A kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása bűncselekmény „múltját” illetően elmondható, hogy azt – egy 2005-ös Btk. módosítást követően – az 1978. évi IV. törvény²⁵ 195. §-ának (4) bekezdése taglalta, „kiskorú veszélyeztetése” címszó alatt, a hatályos szabályozástól egyébként némiképp eltérő tartalommal. Ennek értelmében, aki a bírósági vagy hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú, illetőleg a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is akadályozta, vétséget követett el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntethető.²⁶ A 2009-ben történő Btk.-módosítás azonban a „közérdekű munka vagy pénzbüntetés” kitévelt hatályon kívül helyezte.²⁷ A törvényi tényállás ekkor még objektív felelősséget követelt meg a kapcsolattartásra kötelezettől, ugyanakkor ezzel a konstrukcióval a hatályos Btk. szakított, ugyanis a felelősséget az önhibára korlátozza, ahogy az majd látható lesz.²⁸

Az új Btk. egyik koncepcionális újítása, hogy a kiskorú veszélyeztetésének – 1978-as Btk. szerinti – törvényi tényállását három külön tényállásra, bűncselekményre bontja: kiskorú veszélyeztetésére, kényszermunkára, illetve kiskorúval való kapcsolattartás akadályozására.²⁹

²⁴ SOMFAI–MISZLAI i. m. 37.

²⁵ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

²⁶ 2005. évi XCI. törvény (Btk. módosítás) 4. §.

²⁷ 2009. LXXX. törvény (Btk. módosítás) 56. § (7) bek. c. pont.

²⁸ LAJTÁR István: A gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények. In: POLT Péter (szerk.): Új Btk. kommentár. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyvkiadó, 2013. 61–62.

²⁹ MÁRKI i. m. 763.

A következőkben tehát ezen rendkívül fontos jogfejlődési folyamat egyik eredményére, nevezetesen a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozását büntető törvényi tényállásra összpontosítok, felvázolva a legjelentősebb elméleti – főként büntetőjogi – vonatkozásokat.

A hatályos Btk.³⁰ értelmében, aki a hatósági határozat alapján a nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra egyébként jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is önhibájából akadályozza, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³¹ Tekintettel arra, hogy a Btk. ezen törvényi tényállása egy jogszerű állapotot kíván kikényszeríteni, helyállónak bizonyul a potenciális elkövetőnek a büntetőjogi felelősségre vonástól való mentesülése, ha az a jogszerű állapotnak eleget tesz. Ennek következtében az új Btk. – szakítva a korábbi szabályozással – a kapcsolattartás utólagos biztosítását büntethetőséget megszüntető okként határozza meg. Így nem büntethető az elkövető, ha a kapcsolattartást az elsőfokú *ügydöntő határozat* meghozataláig megfelelően biztosítja, és az elmaradt kapcsolattartási formák pótlását megkezdi.³²

A bűncselekmény védett jogi tárgya a kiskorúval való kapcsolattartáshoz, illetve a kiskorú egészségéhez, erkölcsi fejlődéséhez fűződő egyéni és társadalmi érdek.³³

A deliktum passzív alanya egyrészt a kiskorú, vagyis a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, másrészt pedig a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult fél.³⁴

A bűncselekmény elkövetési magatartása a kapcsolat kialakulásának vagy fenntartásának az önhibából történő akadályozása.³⁵

A kapcsolattartásról a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülők egyezsége köthetnek; egészségük hiányában arról – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt. Ha házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, akkor adott kérdésről – a szülők megegyezésének hiányában – a gyámhatóság határoz,³⁶ a gyermek korának, egészségi állapotának, életkörülményeinek, a szülők személyes körülményeinek és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételével.³⁷ Hangsúlyozandó, hogy a döntés előtt az érdekeltet és az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket mindenképpen meg kell hallgatni.³⁸

³⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: Btk.).

³¹ Btk. 210. § (1) bek.

³² Btk. 210. § (2) bek.

³³ LAJTÁR i. m. 62.

³⁴ Uo.

³⁵ SINKU Pál: A gyermekek érdekeit sértő és a család elleni bűncselekmények. In: BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: *Büntetőjog II., Különös Rész. Hatodik hatályosított kiadás.* Budapest, HVG-Orac, 2018. 244.

³⁶ Ptk. 4:181. § (1) bek.

³⁷ Ptk. 4:181. § (2) bek.

³⁸ Ptk. 4:181. § (1) bek.

A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása, valamint az abban foglaltak önhibából történő nem teljesítése esetén alkalmazható bírságkiszabás 2020. március 1-jéig gyámhatósági kompetenciába tartozott.

2020. március 1. napjától a kérdéskör azonban polgári nemperes eljárás alá tartozik, tekintettel arra, hogy az Országgyűlés 2020. február 25. napján soron kívül megtárgyalta és elfogadta a 2020. évi I. törvényt, amely módosította a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról szóló 2017. évi CXXVIII., valamint az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvényeket.³⁹ Hangsúlyozom, hogy az utóbbi, vagyis a 2019. évi CXXVII. törvény taglalta a korábbi módosítási kísérleteket, amelyek nem vezettek eredményre, mivel az nem jól határozta meg az illetékességet, illetve a költségfeljegyzési okokat. Ebből adódón került sor az újbóli módosításra, amelynek eredményeként született meg a 2020. évi I. törvény. Így a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás szabályainál immáron a 2020. évi I. törvényre kell hivatkozni.

Az életbe lépő változások következtében a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti nemperes eljárásban tárgyi költségfeljegyzési jog illeti meg a feleket,⁴⁰ ami azt jelenti, hogy az eljárás megindításakor illetéket fizetni nem kell, az eljárás befejezésekor a bíróság dönt annak viseléséről.⁴¹

A módosításnak köszönhetően a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint az egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvény egy teljesen új „7/A. A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás” címmel egészült ki,⁴² melynek főbb pontjait a továbbiakban ismertetem.

A kapcsolattartást rendező határozat végrehajtását elrendelő végzésében a bíróság felhívja a kérelmezettet, hogy:⁴³

- a végzés kézhezvételét követően esedékes kapcsolattartásnak a kapcsolattartásra vonatkozó határozat szerinti időpontban és módon tegyen eleget;
- a kapcsolattartásra jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartás pótlását a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül biztosítsa, megjelölve a pótlás végső határidejét;
- ha a kapcsolattartásnak egyéb, a kapcsolattartásra jogosultnak fel nem róható akadálya volt, akkor annak elhárulását

követően biztosítsa a kiskorú gyermekkel való zavartalan kapcsolattartást.

³⁹ <https://birosag.hu/hirek/kategoria/ugyfeleknek/modosultak-kapcsolattartas-vegrehajtasara-iranyulo-eljaras-szabalyai>

⁴⁰ 2017. évi CXXVIII. törvény a költségmentesség és a költségfeljegyzési jog polgári és közigazgatási bírósági eljárásban történő alkalmazásáról 3. § (1) bek.

⁴¹ <https://birosag.hu/hirek/kategoria/ugyfeleknek/modosultak-kapcsolattartas-vegrehajtasara-iranyulo-eljaras-szabalyai>

⁴² 2017. évi CXVIII. törvény a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról

⁴³ 2017. évi CXVIII. tv. 22/C. § (2) bek.

A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtását a kapcsolattartásra kötelezett és a kapcsolattartásra jogosult kérheti. Az eljárás lefolytatására pedig azon járásbíró-ság illetékes, amelynek területén a kapcsolattartással érintett gyermek belföldi lakóhe-lye, ennek hiányában belföldi tartózkodási helye található. Ha a fentiekben rögzítettek mentén nem *állapítható meg az illetékes bíróság, akkor valamennyi esetben a Budai Központi Kerületi Bíróság jár el.*⁴⁴

Amennyiben a kapcsolattartás a 14. életévét betöltött gyermek akaratnyilvánítása miatt hiúsul meg, a bíróság a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtását fel-függeszti, feltéve, ha:⁴⁵

- a kapcsolattartásra jogosult és kötelezett – kérelemre vagy a bíróság elrendelése alapján – *közvetítői eljárást vesz igénybe vagy*
- a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett a kapcsolattartás megváltoztatását, korlátozását vagy megvonását

kéri a gyámhatóságtól.

A bíróság a végrehajtást elrendelő végzést azzal a felhívással küldi meg a kérelme-zőnek, hogy az abban foglaltak teljesítéséről vagy annak elmaradásáról – az önkéntes teljesítésre kitézött határidő elteltét követően – értesítse a bíróságot.⁴⁶ Nemteljesítés esetén a bíróság:⁴⁷

- megkeresi a gyámhatóságot, hogy a család- és gyermekjóléti rendszer bevonásá-val mozdítsa elő a kérelmezett teljesítését;
- a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) 174. § c) pontja sze-rinti pénzbírságot szabhat ki;
- a kapcsolattartás szabályainak rendszeres és visszatérő megszegése estén a gyermek – rendőrség közreműködésével történő – *átadását rendelheti el, a Vht. 180/B. § alapján;*
- megkeresheti a gyámhatóságot a szülői felügyeleti jog rendezése vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti per lefolytatása végett, feltéve, hogy az egyébként a kiskorú gyermek érdekében áll, s azt a szülő vagy harmadik személy is kéri; vagy
- feljelentést tehet kiskorú veszélyeztetése vagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatt.

A fentiekben említett intézkedéseket továbbá a bíróság akár egymással párhuzamo-san is alkalmazhatja.⁴⁸

Hangsúlyozom, hogy a bíróság által történő bírságkiszabásra (akár egymás után többre is) akkor kerülhet sor, ha a mulasztó fél a végrehajtást elrendelő végzésében foglaltaknak önhibájából nem tesz eleget, továbbra is akadályozva ezzel a kapcsolat-tartást.

⁴⁴ 2017. évi CXVIII. tv. 22/A. § (2)–(5) bek.

⁴⁵ 2017. évi CXVIII. tv. 22/E. § (1) bek.

⁴⁶ 2017. évi CXVIII. tv. 22/D. § (1) bek.

⁴⁷ 2017. évi CXVIII. tv. 22/D. § (2) bek.

⁴⁸ 2017. évi CXVIII. törvény 22/D. § (3) bek.

Az új szabályokat 2020. március 1-jén vagy azt követően indult eljárásokban kell alkalmazni. A 2020. február 29. napján folyamatban lévő ügyeket a 2020. március 1-jét megelőzően hatályos szabályok alapján hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szerv intézi el!

Kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatti büntetőjogi felelősségre vonásnak végső soron csak akkor van/lehet helye, ha a kapcsolattartásra kötelezett a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírságkiszabás(ok) után is önhibájából akadályozza a kapcsolattartást a nála – hatósági határozat alapján elhelyezett – kiskorú gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között, szembehelyezkedve ezzel természetesen a kapcsolattartást rendező bírósági vagy gyámhatósági döntéssel.⁴⁹

Tekintettel arra, hogy az önhiba megléte egy rendkívül fontos törvényi tényállási elem, annak vizsgálata elengedhetetlen a bíróság részéről. Az önhiba mindig az adott elkövetési magatartás viszonyában értékelendő. Akadályozó magatartás vonatkozásában az önhiba hiányát jelenti, ha magát az akadályozó magatartást a kötelezettnek rajta kívül álló okból kell kifejténie. Ilyennek minősül például az az eset, amikor a kapcsolattartásra kötelezett a gyermekkel éppen külföldön tartózkodott, s így ezen időtartamra nézve nem tudta biztosítani a kapcsolattartásra jogosult és a gyermek közötti kontaktust, mert külföldről – közlekedési okok miatt – nem tudott hazatérni. Maga a kapcsolattartást akadályozó magatartás rendkívül sokféle lehet. A kapcsolattartás kialakításának akadályozása esetén a kapcsolat létre sem jön, míg a viszony fenntartásának akadályozása alatt a létrejött kapcsolat zavarását kell érteni. Ezekről elkülönítendő az az eset, amikor a kapcsolattartás késleltetett biztosításáról van szó, amely pusztán korlátozó magatartás. A tényállásszerűség megállapításának továbbá nem feltétele, hogy az akadályozás a kapcsolat végleges ellehetetlenülés veszélyéhez vezessen.⁵⁰

Továbbá a Kúria külön hangsúlyozta, hogy a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozásának vétsége szempontjából az önhiba vizsgálata – szemben az 1978. évi IV. törvény szerinti jogállapottal, ahol ez a büntethetőség előfeltételeként meghatározott bírságolás körében a gyámhatóság feladata volt – a bíróságra hárul, önhiba hiányában ugyanis a cselekmény nem lehet tényállásszerű.⁵¹

A bűncselekmény tettese csak olyan személy lehet, akinél a kiskorút hatósági határozat alapján elhelyezték. Ezen hatósági határozatot a bíróság vagy a gyámhivatal hozhatja meg.⁵² A bíróság házassági bontóperben vagy a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perben rendelkezhet adott kérdéskörrel.⁵³ Hangsúlyozandó, hogy alapvetően az új Pp.⁵⁴ egyik koncepcionális újítása, hogy elhagyja a korábbiakban alkalmazott gyermekelhelyezési per fogalmát, s helyette a szülői felügyelet gyakorlásának rendezésével összefüggő permegindítási lehetőségről határoz. A szülői felügyelet gyakorlásának rendezésével kapcsolatos per – mint gyűjtőkategória – magában foglalja

⁴⁹ MÁRKI i. m. 800.

⁵⁰ Uo. 800–801.

⁵¹ BH. 2016.2.

⁵² LAJTÁR i. m. 62.

⁵³ MÁRKI i. m. 804.

⁵⁴ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (továbbiakban: Pp.).

a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése, a felügyelet, továbbá egyes felügyeleti jogok gyakorlásának megváltoztatása, a különélő szülő feljogosítása egyes felügyeleti jogok gyakorlására és a közös szülői felügyeletet megszüntetése iránt indított pereket.⁵⁵ A szülői felügyeleti jog szabályozása végett indított peres eljárást a házasság felbontásától függetlenül is meg lehet indítani, illetve annak akkor is helye van, ha a felek nem éltek egymással házassági kötelékben. Kiemelendő, hogy a Pp. csak a szülők egymás közötti viszonyában hagyja el a „gyermekelhelyezés” kifejezést, hiszen azt továbbra is fenntartja – a külföldi jogrendszerek többségéhez és a nemzetközi dokumentumokhoz hasonlóan – abban az esetben, ha a gyermeket harmadik személynél helyezik el, vagy intézetbe kerül.⁵⁶ A személyi állapottal összefüggő – így értelemszerűen a szülői felügyelettel kapcsolatos – perekben a bíróság a felek erre irányuló kérelme hiányában is hozhat ideiglenes intézkedést. Ennek keretén belül a bíróság dönthet a szülői felügyelet gyakorlásának rendezéséről (gyermekelhelyezés), a gyermek tartózkodási helyének valamelyik szülőnél vagy harmadik személynél történő meghatározásáról, továbbá a szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás tárgyáról is rendelkezhet.⁵⁷ A gyámhivatal által hozott, s a gyermek elhelyezésével összefüggésbe hozható határozatnak minősül a kiskorú nevelésbe vételéről való rendelkezés (ideiglenes, tartós), valamint a gyámhatóság ideiglenes intézkedése a kiskorú gyermek intézetben vagy pl. gyermekotthonban történő elhelyezéséről.⁵⁸

Adott deliktumot továbbá csak szándékosan lehet megvalósítani, aminek alapja az önhiba kell, hogy legyen, vagyis végső soron az elkövetőnek való felróhatóság.⁵⁹

A hatályos Btk. mindemellett pedig egy büntethetőséget megszüntető okról is rendelkezik, ahogy azt már említettem.⁶⁰

4. A vizsgált bűncselekmény joggyakorlata

A következőkben rátérek a szóban forgó bűncselekmény jogalkalmazásban történő megítélésre, melynek keretén belül az általam lefolytatott aktakutatás eredményeit fogom ismertetni, a jogerős bírósági ítéletek, valamint a Btk. 210. §-ának (2) bekezdése szerinti egyéb büntethetőséget megszüntető ok miatti eljárás megszüntető végzések tükrében. Tekintettel arra, hogy a főügyészségek bocsátották az aktákat – s velük együtt az esetlegesen felmerülő jogalkalmazásbeli észrevételeiket – munkahelyem, vagyis az OKRI rendelkezésére, így fontosnak vélem, hogy kitérjek a szóban forgó deliktummal összefüggésben beérkező ügyészégi meglátásokra is. Az aktakutatás alapját egyébként a 2013. július 1. és 2017. december 31. közötti időszak képezte.

⁵⁵ Pp. 474. §.

⁵⁶ DÉNESNÉ ORCSIK Judit: *A szülői felügyeleti jog megosztása*. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-szuloi-felugyeleti-jog-megosztasa/>

⁵⁷ WOPERA Zsuzsa: *A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017, 322.

⁵⁸ MÁRKI i. m. 804.

⁵⁹ SINKU i. m. 244.

⁶⁰ Btk. 210. § (2) bek.

Hangsúlyozom, hogy az aktavizsgálatom tárgyát képző ügyekben a kapcsolattartást rendező döntés végrehajtása, valamint a bírságkiszabás még gyámhatósági kompetenciába tartozott. Ebből adódóan az általam felvázolt jogerős bírósági ítéletek indokolást tartalmazó részei még – az immáron hatálytalanná vált – korábbi szabályanyagra utalnak, hiszen a beálló változások csak 2020. március 1-jével léptek életbe.

4.1 A jogerős ítéletek tanulságai

Nagyon érdekes számadat, hogy a vizsgált időszakban – országos szinten – csupán 30 darab jogerős ítélet született. Alapvetően a legtöbb ügy már első fokon jogerőre emelkedett (24 darab ügy), azonban volt rá példa, hogy egy-egy büntetőeljárás másodfokra került (5 darab ügy), valamint egyetlen egy eset volt, amikor egészen a Kúriáig eljutott adott eljárás.

A fő problémát az ilyen jellegű ügyekben a kiskorú gyermek édesapja és édesanyja közötti kibékíthetetlen ellentét képi. Valamennyi jogerős ítélet (kivétel nélkül!) ugyanis arról árulkodik, hogy az édesanya akadályozza a kapcsolattartást, jellemzően a különélő szülő és a közös kiskorú gyermek között, mely a gyermek apa ellen történő nevelésében manifesztálódik, amit majd – a későbbiekben taglalt – igazságügyi pszichológus szakértői véleményekben foglaltak is alá fognak támasztani. Ismételten hangsúlyoznám, hogy a bűncselekmény csak az önhiba elkövetői oldalon való megállapíthatósága esetén lehet tényállásszerű, melynek megítélése csakis kizárólag az eljáró bíróság kompetenciájába tartozik. Abból a célból, hogy a bíróság minden kétséget kizáróan döntést tudjon hozni abban, hogy terheli-e önhiba vagy sem a potenciális elkövetőt, valamennyi ügyben szükségeltetik a kiskorú gyermek meghallgatása is. Előjáróban annyit megjegyeznek, hogy itt a tizennegyedik életév betöltésének kulcsfontosságú szerepe lesz. Mindemellett pedig az igazságügyi pszichológus szakértő is segíti a bíróság dolgát az önhiba megállapíthatósága szempontjából, hiszen olyan körülményeket, lelki folyamatokat tár fel szakvéleményében, amelyekből könnyen lehet következtetni a felróhatóság meglétére vagy annak esetleges hiányára.

4.1.1. A kiszabott büntetések

Ennek kapcsán elmondható, hogy 1 ügyben került sor ténylegesen végrehajtandó szabadságvesztésre ítélésre, melyhez közügyektől való eltiltás is társult, mint mellékbüntetés. 4 ügyben felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte a bíróság az elkövetőt, míg elzárás büntetést csupán 1 ügyben szabtak ki. 2 alkalommal került sor közérdekű munkára ítélésre, míg pénzbüntetést 4 alkalommal szabtak ki.

4.1.2. Az alkalmazott intézkedések

Az intézkedéseket illetően elmondható, hogy a megrovás „adta lehetőségekhez” 3 esetben nyúlt a bíróság. Ezen kívül még próbára bocsátást alkalmaztak (15 ügyben), valamint ehhez 2 esetben pártfogó felügyelet elrendelése is társult.

Mindebből következik, hogy a jogerős ügyek 60%-ában csak intézkedés alkalmazására került sor, mondván a büntetéskiszabási célok így is érvényre jutnak majd. Továb-

bá ebből az is kiolvasható, hogy ezen deliktum társadalomra veszélyességének fokát a jogalkalmazó csekélynek tartja. Ezen az állásponton van egyébként a jogalkotó is, melyet a törvényszöveghez rendelt büntetési tétel is kellőképp alátámaszt, hiszen annak felső határa egy évig terjedő szabadságvesztésben lett deklarálva.

4.1.3. Súlyosító és enyhítő körülmények

Alapvetően a legtöbbször ugyanazon súlyosító és enyhítő körülményekre hivatkoztak az eljáró bíróságok, így ezek jól rendszerezhetők, s egyben tendenciaként szolgálhatnak az ilyen jellegű ügyekben.

A súlyosító körülmények az alábbiakban foglalhatóak össze a lefolytatott aktavizsgálat alapján: a vádlott hozzáállása (a sorozatos bírságkiszabás ellenére sem tett eleget önhibájából kapcsolattartási kötelezettségének; a bírósági – szülői felügyelet rendezésével vagy házasság felbontásával összefüggő perekben meghozott – határozatokban foglaltak nem teljesítése) ellenszenv keltése a közös gyermekben – jellemzően – az apa irányába; a büntetett előélet (csupán négy ügyben).

Az enyhítő körülmények pedig – kiváltképpen – a következők voltak: a vádlott beismert vallomása; büntetlen előélet; a vádlott kiskorú gyermek eltartásáról gondoskodik; a büntetőeljárás elhúzódása.

4.1.4. Az igazságügyi pszichológus szakértői véleményben foglaltak hatása az ítélelhozatalra

A gyermekeket az ilyen jellegű büntetőügyek egy részében igazságügyi pszichológus szakértő vizsgálta meg (a 30 darab jogerős ügyből 16 ügyben).

Az ilyen szakértői vélemény egyfelől a gyermek értelmi színvonalának, s képességének megítélésére összpontosít. Másrészről pedig az igazságügyi pszichológus szakértői véleményből ki kell, hogy rajzolódjon a gyermekkorú személy erkölcsi, érzelmi fejlődési szintje, valamint az, hogy e tekintetben tapasztalható-e olyan jellegű változás, amely arra utalna, hogy a kapcsolattartásra kötelezett a kapcsolattartásra jogosult ellen neveli a gyermeket. Továbbá vizsgálni szükséges, hogy fennáll-e olyan körülmény, amely a láthatások feszültséggel teli voltára adhat alapot. Fontos, s egyben megválaszolandó kérdés az is, hogy a kapcsolattartásra kötelezett voltaképpen milyen hatást is gyakorol gyermekére, valamint az sem elhanyagolandó szempont, hogy a kapcsolattartásra kötelezettnek milyen a kapcsolata kiskorú gyermekével? Mindemellett pedig annak figyelemmel kell lennie a gyermek – vizsgálat alatt tanúsított – magatartására is, valamint arra, hogy az miként vélekedik a kapcsolattartásra jogosult félről? Az igazságügyi pszichológus szakértői vélemény egyik fő célja, annak megállapíthatósága, hogy terheli-e önhiba vagy sem a kapcsolattartásra kötelezettet a kapcsolattartásra jogosult és a kiskorú gyermek közötti kapcsolatlétesítés elmaradásában.⁶¹

⁶¹ Pl. Kiskőrösi Járási Ügyészség B.1204/2013., Sátoraljaújhelyi Járási Ügyészség B.452/2013., Paksi Járási Ügyészség B.132/2015., Ajkai Járási Ügyészség B.859/2014., Ceglédi Járási Ügyészség B.2645/2013.

Az eljáró bíróságok ítéletük meghozatalakor előszeretettel támaszkodtak az igazságügyi pszichológus szakértő véleményére, legalábbis az ítéletek indokolást tartalmazó részéből ezt a következtetést tudtam levonni, melyet most egy-egy konkrét esettel alá is támasztok

A Sátoraljaújhelyi Járásbíróság által megállapított tényállás értelmében E. Ildikó, vádlott, a nála hatósági határozat alapján elhelyezett két kiskorú közös gyermek, s volt férje (gyermekük édesapja) között önhibájából akadályozta a kapcsolattartást, a gyámhatósági bírsággiszabást követően is, szembehelyezkedve ezzel természetesen a kapcsolattartást egyébként rendező határozatnak. Az eljáró bíróság ítéletének indokolást tartalmazó részében rögzítette, hogy a közös kiskorú gyermekek apjuktól való távoltartásának hátterében az anya párkapcsolatban elszenvedett sérelmei álltak, és az ez idő tájt elmérgesedett viszony. A kirendelt igazságügyi pszichológus szakértő szakvéleményéből is visszaigazolódni látszott, hogy az anya saját érzelmi viszonyulását volt férjéhez (a gyermekei apjához) adta és adja át a gyermekeknek, így egy torz képet képezve az apáról. Az anya mindezt tudatos „manőverezés” és megtévesztés útján tette, gyermekeit teljesen elidegenítve ezzel apjuktól, melynek következtében azokban nem alakulhatott ki reális kép édesapjukról – figyelemmel a szakértői véleményre. Ebből kifolyólag az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az anya a kapcsolattartást a gyermekek apjuk elleni nevelésével szándékosan, önhibájából nem csak akadályozta, hanem meg is hiúsította, így indokoltá vált a büntetőjogi értelemben véve vett felelőségre vonás kiskorúval való kapcsolattartás akadályozásának vétsége miatt, s ezért a bíróság a vádlottat 2 évre próbára bocsátotta.⁶² Az elsőfokú bíróság ítéletét másodfokú bíróság végzésével helybenhagyta.⁶³

Az első fokon eljáró Kalocsai Járásbíróság ítéletének meghozatalakor úgyszintén az igazságügyi pszichológus szakértői véleményére is támaszkodott, amiben egyértelműen rögzítésre került, hogy a szülők közötti elmérgesedett viszony az oka annak, hogy a gyermekek nem tartják/tarthatják a kapcsolatot saját édesapjukkal. A gyermekek elmondásaiból ugyanis következtetni lehetett a felek közötti konfliktushelyzetre, amit depressziós jellegük is alátámasztott, valamint kényszermozgások is megfigyelhetőek voltak náluk, amelyek végső soron rámutattak a bennük rejlő szorongásra, lelki vívódásra. A gyermekek látens módon kerültek befolyásolásra a szakvélemény alapján, ami pszichológiai értelemben véve annyit tesz, hogy az anya indirekt módon, elvárásainak megfelelően befolyásolta a kiskorú gyermekeket. Például: elmesélte a gyerekeknek, hogy mit csinált az apjuk, amikor ők még kicsik voltak, amire nyilván nem emlékezhetek, illetve olyan gesztusokat, metakommunikációs jeleket közvetített – noha kifejezetten az elvárást nem mondta ki – amelyből a gyermekek tudták, hogy az anyjuk voltaképpen milyen magatartást vár el tőlük annak ellenére, hogy az látszólag a gyermekekre bízta a döntést. Mindez tehát azt jelenti, hogy a befolyásolás manifeszt módon nyilvánult meg a gyermekek viselkedésében, de a szülő látens, nondirekt befolyásolása révén. A szakértő szerint a szorongásos tünetek annak is betudhatóak voltak, hogy a gyermekek végső soron mindkét szülőnek eleget akartak tenni, ami jelen helyzetben

⁶² Sátoraljaújhelyi Járásbíróság B.525/2013/34. számú ítélete

⁶³ Miskolci Törvényszék 3.Bf.68/2015/5. számú végzés

kivitelezhetetlen lett volna. Ezen szituáció pedig a közös kiskorú gyermekek értelmi képességének kibontakozását gátolta. A szakértő szerint a szülőknek minden esetben fel kell készíteni a gyermekeiket a válásra, annak következményeire, valamint a látogatásra, s annak alakulásra is. Korukra, érettségükre való tekintettel meg kell velük beszélni, hogy a bíróság miként döntött, továbbá a gyermekeket valamennyi esetben útba kell igazítani az egyes kérdésekkel összefüggésben, érte ezalatt a kapcsolattartást is, valamint annak mikéntjét. A szakvéleményből az is kiderült, hogy a vádlott (anya) túlzott manőverezésére, dominanciájára utaló jelek nem voltak megállapíthatók, valamint végső soron alkalmasnak tekinthető a gyermekek nevelésére, hiszen „tettét” valamennyi esetben csak közvetett módon hajtotta végre, s nem erőszakkal, fenntartva ezzel a látszatot. Jelen ügyben az elsőfokú bíróság a vádlottat 6 hónapi szabadságvesztésre ítélte, melyet 1 év próbaidőre felfüggesztett.⁶⁴ A másodfokon eljáró Kecskeméti Törvényszék a Kalocsai Járásbíróság ítéletét megváltoztatta, s a vádlottat 1 év próbára bocsátotta, a jelentős időmúlásra történő hivatkozással.⁶⁵

4.1.5. Az elkövetők és a sértettek főbb jellemzői

Az összes jogerős ítéletben (30 darab) az elkövető a kiskorú gyermek édesanyja volt.

Az elkövetők életkora is hasonlóságot mutatott, már csak azért is, mert a deliktum passzív alanya tizennyolcadik életévét be nem töltött kiskorú személy lehet, amelyből adódik, hogy az édesanyának, mint elkövetőnek fiatalnak kell lennie, érte ez alatt – az ügyek tanúsága alapján a 30-45 év közötti korosztályt.

Összesen 4 fő minősült büntett előéletűnek a 30 főből, ami elenyészőnek tekinthető.⁶⁶

Mindemellett pedig az elkövetők 90%-a, azaz 27 fő volt élettársával, házastársával, míg 2 fő a kiskorú gyermek apai nagyszülőivel szemben tanúsította adott büntető jogellenes magatartást.

A maradék 1 fő pedig kiskorú gyermeke és saját édesanyja, vagyis a gyermek anyai nagyszülője között akadályozta önhibájából a kapcsolattartást.⁶⁷

Ebből adódóan a „sértetti” oldalon (egyfelől) az ügyek túlnyomó részében a kiskorú gyermek édesapja (a jogerős ítéletek 90%-ában), míg elvétve a nagyszülők álltak (a jogerős ítéletek 10%-ában).

Másrészről pedig nem szabad megfeledkezni a kiskorú gyermekről sem. Az ilyen személyek kapcsán kérdésként merül fel, hogy „álláspontjukra” mennyire lehet alapozni a kapcsolattartás rendezése során?

Ennek keretén belül – meglátásom szerint – alapvetően két „csoportot” kell képezni. Az elsőbe a tizennégy év alattiak, míg a másikba a tizennégy és tizennyolc év közöttiek tartoznak.

⁶⁴ Kalocsai Járásbíróság 3.B.76/2014/26. számú ítélete

⁶⁵ Kecskeméti Törvényszék 2.Bf.451/2014/6. számú ítélete

⁶⁶ Sátoraljaújhelyi Járásbíróság B.19/2015/61.számú ítélete, Miskolci Törvényszék 14.Bf.494/2016/7.számú ítélete, Lenti Járásbíróság 1.B.113/2015/11. számú ítélete, Budapesti IV. és XV. Kerületi Bíróság 7.B.IV.344/2016/17.számú ítélete

⁶⁷ Miskolci Törvényszék 7.Bf.82/2014/7.számú ítélete

A tizennegyedik életév betöltésének a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatti büntetőügyekben azért van relevanciája, mert az ilyen személy már önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot tekintetben, hogy akar-e kapcsolatot tartani a kapcsolattartásra jogosulttal, feltéve, ha nem minősül cselekvőképtelennek.⁶⁸ Amennyiben befolyásmentesen, saját akaratelhatározásból dönt úgy az ilyen személy, hogy nem kíván kapcsolatot létesíteni a kapcsolattartásra jogosulttal, akkor a büntetőeljárást meg kell szüntetni.

Mindez jól visszatükröződik a jogerős ítéletekben is, hiszen azok 80%-ában a kiskorú személyek, mint sértettek, tizennégy év alattiak voltak.

4.2. A Btk. 210. § (2) bekezdés előfordulásának gyakorisága

Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása törvényi tényállásával összefüggésben a Büntető Törvénykönyv egy külön büntethetőséget megszüntető okról is rendelkezik. Ennek értelmében nem büntethető az az elkövető, aki az elsőfokú ügydöntő határozat meghozataláig a kapcsolattartást megfelelően biztosítja, s az elmaradt kapcsolattartási formák pótlását megkezdi.⁶⁹

Összesen 5 esetben⁷⁰ hozott évégett eljárást megszüntető végzést az elsőfokú bíróság, mely kapcsán joggal vetődhetnek fel az alábbi kérdések:

- Mit is kell érteni az elmaradt kapcsolattartási formák pótlásának megkezdése alatt?
- Mi számít már elegendőnek ahhoz, hogy megállapíthatóvá válhasson a Btk. 210§-ának (2) bekezdésében taglalt egyéb büntethetőséget megszüntető ok?

Meglátásom szerint egyrészt az ilyen jellegű ügyekben már eleve nehézséget jelent annak megítélése is – feltéve, ha több elmulasztott kapcsolattartásról van szó – hogy a szülővel való újbóli találkozás egyáltalán melyik elmulasztott kapcsolattartásnak felel meg, melyiket „váltja ki”. Másrészt pedig ahhoz, hogy a kapcsolattartás biztosítottnak legyen mondható, hosszabb időre van szükség, tehát egyszeri alkalmakból nem lehet komolyabb konzekvenciákat levonni.

Az aktákból kiolvashatóvá vált, hogy az eljáró bíróságok kivétel nélkül a tárgyaláson elhangzottakra alapozták döntésüket a Btk. 210. § (2) bekezdésének megállapíthatóságát illetően, s nem vizsgálták az ott tett állítások valóságtartalmát. Egyetlen egy ilyen jellegű végzésben sem találtam arra való utalást, hogy hány alkalom tekinthető már elégségesnek a kapcsolattartás megfelelő biztosításának megállapításához, továbbá a „pótlások megkezdése” törvényi tényállási fordulattal sem foglalkoztak külön a bíróságok.

⁶⁸ 49/1997. Kormányrendelet (IX.10.) 33/B. §

⁶⁹ Btk. 210. § (2) bek.

⁷⁰ Debreceni Járásbíróság 17.B.1674/2014/10. számú végzése, Györi Járásbíróság B.627/2016/18. számú végzése, Ajkai Járásbíróság 5.B.389/2014/15. számú végzése, Budapesti II.,III. Kerületi Bíróság 2.B.355/2016/11. számú végzése, Budai Központi Kerületi Bíróság 10.B.XI.2215/2011/45. számú végzése

A következőkben néhány – az ügyészségek által tett – észrevételt fogok ismertetni adott deliktummal összefüggésben.

4.3. Ügyészségi észrevételek

A *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség* tájékoztatása szerint az ilyen tárgyú büntetőügyekben a kapcsolat kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően tanúsított, a kiskorúval való kapcsolattartást önhibából akadályozó magatartásnak a bizonyíthatósága nehézségekbe ütközik, ugyanis az esetek túlnyomó részében a cselekménynek nincsenek közvetlen tanúi, ha pedig vannak, akkor a tanúk vagy hozzátartozók, vagy pedig kiskorú személyek.

A *Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség* által megküldött ügyekben jogalkalmazási problémaként merült fel, hogy a Btk. 210. § (2) bekezdésében meghatározott büntethetőséget megszüntető ok, mely esetben állapítható meg, hogyan kell értelmezni azt, hogy az elmaradt kapcsolattartási formák pótlását az elkövető megkezdi, illetve a kapcsolattartást megfelelően biztosítja az elsőfokú ügyszak határozat meghozataláig.

A *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Főügyészség* külön hangsúlyozta, hogy gyakran maga a büntetőeljárás sem jelent megoldást, vagyis ezáltal sem lehet célt érni. A büntetőügyekben a büntetés kiszabása során az elkövetőkkel szembeni fokozatosság elvének betartása jut érvényre, amely több esetben nem bír kellő visszatartó erővel. Az eljárások megindítása sok esetben el is marad, mert az akadályozott szülő egész egyszerűen belefárad a fennálló helyzetbe, vagy pedig a kiskorú betölti időközben a tizennegyedik életévét, s ennek következtében – annak önálló akaratnyilvánítása miatt – hiúsul meg a kapcsolattartás. A BAZ Megyei Főügyészség kiemelte, hogy a Btk. 210. §-ának (2) bekezdése bár lehetőséget biztosít arra, hogy az elkövető ne legyen büntethető, ugyanakkor ezen törvényi rendelkezésre gyakorlatilag hiába hívják fel az elkövetők figyelmét, hiszen azok ezzel a lehetőséggel általában nem kívánnak élni.

A *Békés Megyei Főügyészség* szerint a fő probléma az, hogy amennyiben az elkövetés a vádemelést követően is folytatódik, akkor a bírósági eljárás során a nyomozás tárgyát egyébként nem képző részcselekmények vonatkozásában is bizonyítást kell lefolytatni, s a vádiratot ebből adódóan ki kell terjeszteni, ami gátját képezi a mértékes indítvány megtételének, illetőleg az ügy előkészítő ülésen történő befejezésének.

A *Budapesti XI. és XXII. Kerületi Ügyészség* kiemelte, hogy a bírságot kiszabó határozatok gyakorta kézbesítési vélelem folytán emelkednek jogerőre, így ilyenkor külön bizonyítás tárgya, hogy a terhelt megismerte-e egyáltalán a határozatot vagy sem. Problémát jelent a kapcsolattartás pótlásának, illetve a pótlás elmaradása okának megállapítása, mert nem ritka az azon terhelti védekezés, hogy az elmaradt kapcsolattartások pótlásának elmaradása a jogosultnak volt felróható.

5. Összegzés

Úgy gondolom, hogy a kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása törvényi tényállásának tényleges ismeretéhez, s jogalkalmazóként történő helyes kezeléséhez meglehetősen komplex szemléletmódra van szükség, mely állítást a bűncselekményhez kapcsolódó háttérjogszabályi rendelkezések is alátámasztják. Meglátásom szerint kiváltképp jól megmutatkozik a szóban forgó deliktumnál a büntetőjog ultima ratio jellege, hiszen számos feltétel együttes teljesülése estén lehet csak szó a büntetőjogi felelősség megállapításáról, gondolván itt az önhiba, a kapcsolattartás rendező határozat, az előzetes bírósági polgári nemperes eljárás (korábbiakban: gyámhatósági eljárás!), s vele együtt értelemszerűen a bírságkiszabás(ok), valamint a gyermeket elhelyező hatósági határozat együttes meglétére. A gyakorlatban – ahogy látható volt – ha büntetőeljárás is indult adott ügyben, akkor az eljáró bíróságok – a büntetés kiszabási célok érvényre jutásához – elegendőnek tartották az intézkedések alkalmazását, s azok közül is elsődlegesen a próbára bocsátást részesítették előnyben, mutatva ezzel adott bűncselekmény társadalomra veszélyességének – jogalkalmazás szempontjából vett – csekély fokát. Továbbá az ilyen jellegű büntetőügyekről általánosságba véve elmondható, hogy a büntetőeljárás megindulása tulajdonképpen nem bír elrettentő hatással, hiszen a kapcsolattartást rendező határozatban foglaltakat a kapcsolattartásra kötelezett fél ezt követően is (általában) figyelmen kívül hagyja. Nagy ritkán volt tapasztalható változás, melyet jól mutat az is, hogy összesen 5 darab olyan ügy volt, amikor a Btk. 210. §-ának (2) bekezdésére történő hivatkozással a bíróság megszüntette az eljárást. Meglátásom szerint a bíróságok büntetés kiszabási gyakorlata nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az elkövetőnek kvázi „ne érje meg” jogkövető magatartást tanúsítania, ugyanis az esetek túlnyomó részében magatartása olyan enyhe megítélés alá esik, amelyen az anya és az apa közötti ellenzenv könnyedén felülkerekedik, így végső soron a büntetőjog sem jelent visszatartó erőt.